

Mavzu: “Parazitosenoz. Infeksion va invazion kasalliklar. Transmissiv kasalliklar. Kasalliklarning tabiiy manbai haqida ta’limot”

REJA:

1. Parazitosenoz haqida tushuncha
2. Parazitosenoz dinamikasi va uning o’zgarish sabablari
3. Parazitofaunaning xo’jayin migratsiyasiga bog’liq bo’lishi
4. Parazitofaunaning xo’jayin oziqasiga bog’liq bo’lishi
5. Parazitofaunaning xo’jayinning hayot kechirish tarziga bog’liq bo’lishi
6. Parazitofaunaning xo’jayin yoshiga qarab o’zgarishi

Parazitosenoz

- **Parazitosenoz** tushunchasini fanga birinchi bo'lib akad. Ye.N.Pavlovskiy (1937) olib kirgan. Parazitosenoz deganda xo'jayin organizmini yoki uning ma'lum bir organini boshpana (yashash joyi) qilib olgan turli-tuman parazitlar va boshqa mikroorganizmlar yig'indisi tushuniladi.

Parazitosenoz yo'nalishi
bo'yicha o'tkaziladigan
tadqiqot ishlarining asosiy
maqsadi va vazifasi

```
graph TD; A[Parazitosenoz yo'nalishi bo'yicha o'tkaziladigan tadqiqot ishlarining asosiy maqsadi va vazifasi] --> B[xo'jayindagi parazitlar majmuini]; A --> C[bog'langanlik darajasi]; C --> D[bir-biriga yordami]; C --> E[befarqligi]; C --> F[ziddiyati];
```

xo'jayindagi
parazitlar
majmuini

bog'langanlik
darajasi

bir-biriga
yordami

befarqligi

ziddiyati

Parazitosenoz tarkibidagi turlar orasidagi munosabat shakllari

Antogonistik

bir tur boshqa
parazit turni yoki
turlarni faoliyatini
chegaralab,
bostirib turadi

Sinergetik

bir tur boshqa parazit
turning (turlarni)
faoliyatini
kuchaytirishga
imkoniyat tug'diradi

**PARAZITOFUNA
XILMA-
XILLIGIGA
TA'SIR ETUVCHI
OMILLAR**

**xo'jayin migratsiyasiga
bog'liq bo'lishi**

**xo'jayin oziqasiga
bog'liq bo'lishi**

**xo'jayinning hayot
kechirish tarziga
bog'liq bo'lishi**

**xo'jayin yoshiga
bog'liq bo'lishi**

Infeksion va invazion kasalliklar nima ?

```
graph TD; A[Infeksion va invazion kasalliklar nima ?] --> B[Infeksion]; A --> C[Invazion]; B --> D["O'simliklar olamiga mansub bo'lgan kasallik qo'zg'atuvchilarining hosil qilgan kasalliklari infeksion kasalliklari deyiladi"]; C --> E["Hayvonlar olamiga mansub bo'lgan kasallik qo'zg'atuvchilarining hosil qilgan kasalliklari invazion (parazitar) kasalliklar deyiladi"];
```

Infeksion

O'simliklar olamiga mansub bo'lgan kasallik qo'zg'atuvchilarining hosil qilgan kasalliklari **infeksion** kasalliklari deyiladi

Invazion

Hayvonlar olamiga mansub bo'lgan kasallik qo'zg'atuvchilarining hosil qilgan kasalliklari **invazion** (parazitar) kasalliklar deyiladi

Infeksion va invazion kasalliklar

```
graph TD; A[Infeksion va invazion kasalliklar] --> B[Infeksion]; A --> C[Invazion]; B --> D[bakterial dizenteriya, toun, vabo, tif, paratif, sil, qizamiq]; C --> E[amyobiaz, bezgak kasalligi, leyshmaniozlar, turli-tuman gelmintozlar hamda parazit kanalar, qandalalar, bitlar, burgalar va h.k. tomonidan keltirib chiqarilgan kasalliklar];
```

Infeksion

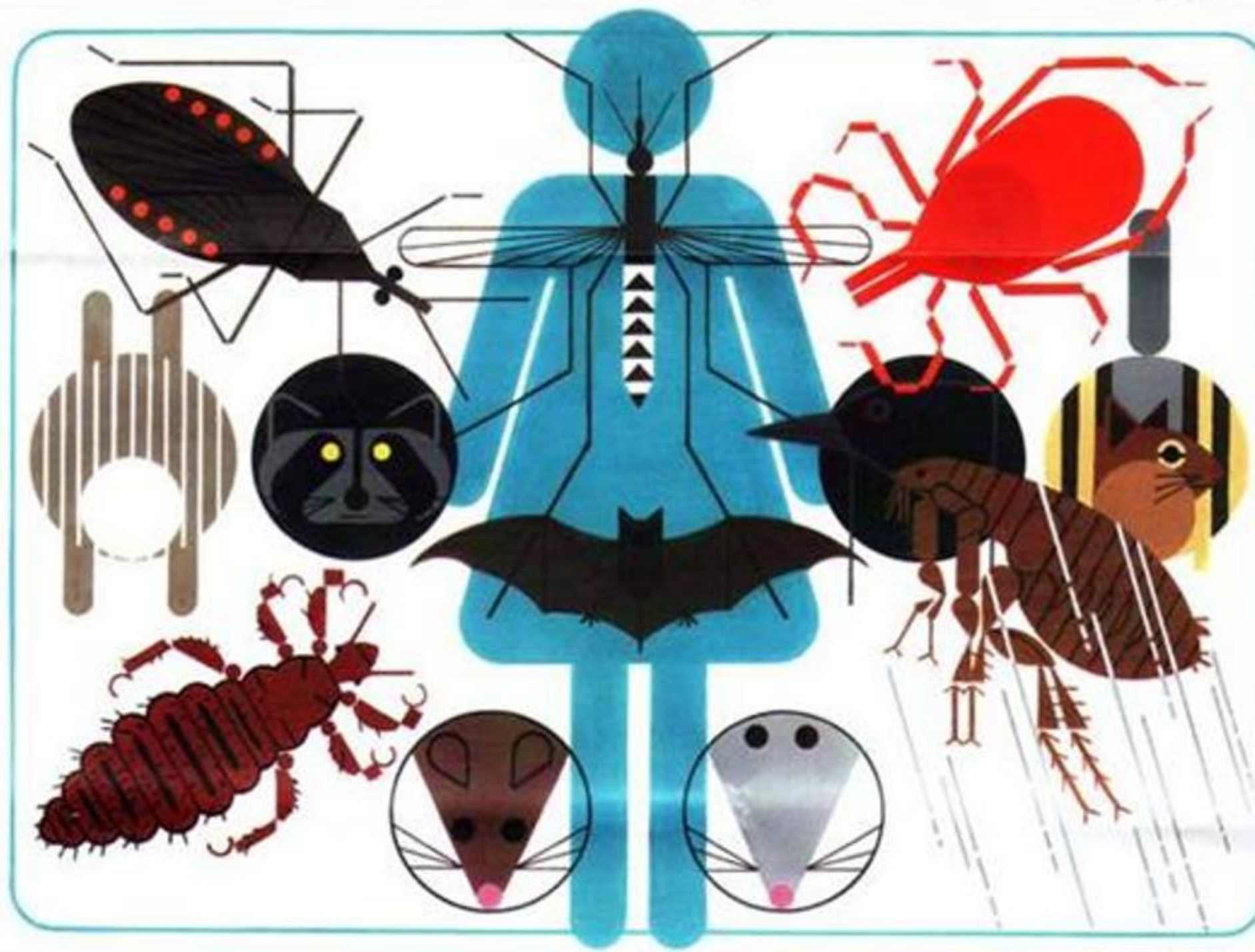
bakterial dizenteriya,
toun, vabo, tif,
paratif, sil, qizamiq

Invazion

amyobiaz, bezgak kasalligi,
leyshmaniozlar, turli-tuman
gelmintozlar hamda parazit
kanalar, qandalalar, bitlar,
burgalar va h.k. tomonidan
keltirib chiqarilgan
kasalliklar

Tranmissiv kasalliklar nima ?

- Tranmissiv kasalliklar deganda yuqumli (infeksion va invazion) kasalliklarni qo'zg'atuvchilari qon so'ruvchi ***bo'g'imoyoqlilar*** (kanalar, qandalalar, bitlar, burgalar, chivinlar, pashshalar) yordamida ***bir issiq qonli xo'jayindan boshqa issiq qonli xo'jayinga*** yuqtiriladigan kasalliklar tushuniladi. Ushbu tushunchani birinchi bo'lib akad. Ye.N.Pavlovskiy ifodalab bergan.

Tranmissiv kasalliklar


```
graph TD; A[Tranmissiv kasalliklar] --> B[Chin (obligat) transmissiv kasalliklar]; A --> C[fakultativ-tranmissiv kasalliklar]; B --> D[bakterial dizenteriya, toun, vabo, tif, paratif, sil, qizamiq]; C --> E[amyobiaz, bezgak kasalligi, leyshmaniozlar, turli-tuman gelmintozlar hamda parazit kanalar, qandalalar, bitlar, burgalar va h.k. tomonidan keltirib chiqarilgan kasalliklar];
```

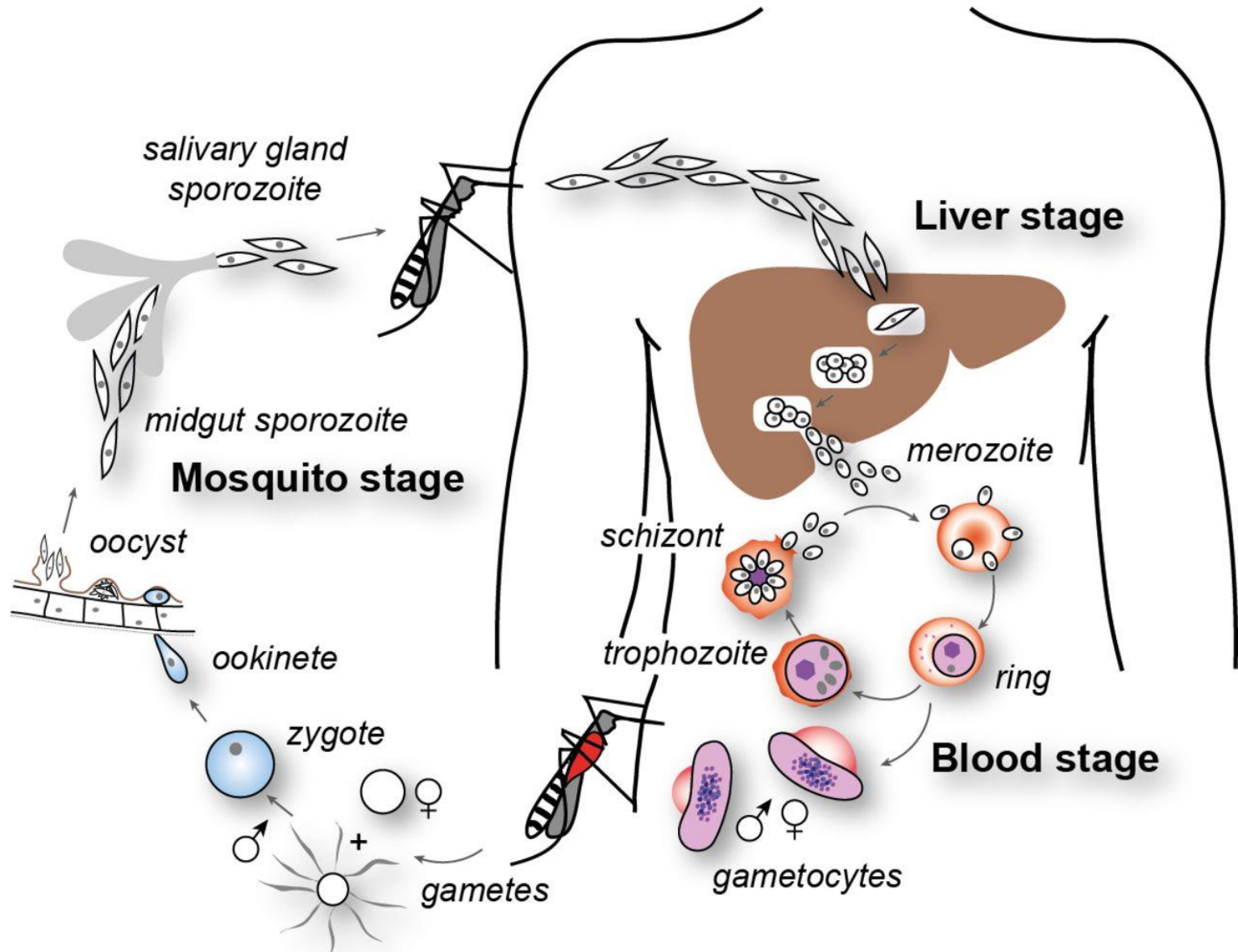
Chin (obligat) transmissiv kasalliklar

bakterial dizenteriya,
toun, vabo, tif,
paratif, sil, qizamiq

fakultativ-tranmissiv kasalliklar

amyobiaz, bezgak kasalligi,
leyshmaniozlar, turli-tuman
gelmintozlar hamda parazit
kanalar, qandalalar, bitlar,
burgalar va h.k. tomonidan
keltirib chiqarilgan
kasalliklar

Chin (obligat) transmissiv kasallik-Bezgak kasalligi

Fakultativ transmissiv kasallik-Toun

Tranmissiv kasalliklarni qo'zg'atuvchi parazitlarning xususiyatlari va ularning xo'jayin bilan munosabatlariga qarab quyidagi guruhlarga ajratish mumkin:

- **Zoonozlar.** Ushbu guruhdagi kasalliklar faqat hayvonlar uchun xos bo'ladi. Masalan, qushlarda uchrovchi bezgak kasalligi, faqat hayvonlarda uchraydi.
- **Antropozoonozlar.** Ushbu guruhdagi kasalliklar aksariyat hollarda hayvonlar uchun xos bo'ladi, lekin ayrim hollarda odamlar ham kasallanishi mumkin. Bunday kasalliklarga kanali qaytalama tif, kanali ensefalit, ayrim isitma va boshqalar.
- **Antroponozlar.** Faqat odamlar uchun xos bo'lgan kasalliklar hisoblanib, bironta ham hayvonlarda uchramaydi va ular kasallikka manba ham bo'la olmaydi. Bunday kasalliklarga bezgak, epidemik toshmali tif, bitli qaytalama tif, amyobiaz, lyamblioz, trixomonadoz va boshqalar.